

ALAPJOGI JELENTÉS – 2022

A 2021-es év egyaránt hozott előrelépést és visszaesést az alapvető jogok védelme terén. Az FRA 2022-es Alapjogi jelentése áttekinti a terület főbb fejleményeit, valamint meghatározza az elért eredményeket és a fennmaradó aggályos területeket. Ez a kiadvány bemutatja az FRA véleményét az érintett témakörök főbb fejleményeiről, valamint a véleményeket alátámasztó bizonyítékok összefoglalóját. Ennek során tömör, de informatív áttekintést nyújt az EU és tagállamai előtt álló fő alapjogi kihívásokról.

FRA VÉLEMÉNYEK

1 [FÓKUSZ]

Szociális jogok és egyenlőség a Covid19-világjárványból való kilábalás fényében

3

A Charta nemzeti szintű végrehajtása és alkalmazása

6

Egyenlőség és megkülönböztetésmentesség

9

Rasszizmus, idegengyűlölet és a kapcsolódó intolerancia

12

A romák egyenlősége és társadalmi befogadása

15

Menedékjog, vízumok, migráció, határok és integráció

17

Információs társadalom, a magánélet és az adatok védelme

20

A gyermekek jogai

23

Az igazságszolgáltatáshoz való jog

25

Fejlemények a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtásában

A kézirat 2022 áprilisában került lezárásra.

Sem az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, sem az ügynökség nevében eljáró személyek nem felelősek a következő információk esetleges felhasználásáért.

Luxemburg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2022

Print	ISBN 978-92-9461-817-7	2467-2467	doi:10.2811/883690	TK-AM-22-001-HU-C
PDF	ISBN 978-92-9461-789-7	2467-2696	doi:10.2811/790894	TK-AM-22-001-HU-N

© Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 2022

A sokszorosítás a forrás megjelölésével engedélyezett.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének szerzői joga alá nem tartozó képek vagy egyéb anyagok felhasználásához vagy sokszorosításához közvetlenül a szerzői jog jogosultjától kell engedélyt beszerezni.

Fényképek:

Borító (felülről lefelé): © BGStock72/Adobe Stock; myboys.me/Adobe Stock; Lazyllama/Adobe Stock

1. oldal: © Rob/Adobe Stock
2. oldal: © BGStock72/Adobe Stock
3. oldal: © FRA
4. oldal: © Alexlmx/Adobe Stock
4. oldal: © Bluedesign/Adobe Stock
6. oldal: © Aleksander Kalka/NurPhoto/Getty Images
7. oldal: © Mangostar/Adobe Stock
8. oldal: © Ananass/Adobe Stock
9. oldal: © myboys.me/Adobe Stock
9. oldal: © dusanpetkovic1/Adobe Stock
10. oldal: © Ton Koene/Alamy Stock Photo
11. oldal: © Fizkes/Adobe Stock
12. oldal: © Birute/iStock
13. oldal: © FRA
14. oldal: © Philippe Huguen/AFP/Getty Images
15. oldal: © Jacopo/Adobe Stock
15. oldal: © BalkansCat/iStock
16. oldal: © Elmar Gubisch/Adobe Stock
16. oldal: © Henry-Martin Klemm/Adobe Stock
17. oldal: © Jirsak/Adobe Stock
17. oldal: © Gorodenkoff/Adobe Stock
18. oldal: © Vitalii Vodolazsky/Adobe Stock
19. oldal: © Michael Traitov/Adobe Stock
20. oldal: © New Africa/Adobe Stock
20. oldal: © Ralf Geithe/Adobe Stock
21. oldal: © Jenny Matthews/Getty Images
22. oldal: © Emin Ozkan/Adobe Stock
23. oldal: © Jirsak/AdobeStock
24. oldal: © AJ_stock_photos/Adobe Stock
24. oldal: © Corgarashu/Adobe Stock
25. oldal: © Chansom Pantip/Adobe Stock
26. oldal: © Jenny Sturm/Adobe Stock
27. oldal: © Seventyfour/Adobe Stock
28. oldal: © Nathaphat Nampix/Adobe Stock

1 [FÓKUSZ]

SZOCIÁLIS JOGOK ÉS EGYENLŐSÉG A COVID19-VILÁGJÁRVÁNYBÓL VALÓ KILÁBALÁS FÉNYÉBEN

A Covid19-világjárvány érintette az emberek szociális jogainak gyakorlását, bár nem ugyanolyan mértékben. Az EU lakosságának nagy része többlethalálzással, a szegénység fokozott kockázatával, a foglalkoztatás korlátozásával, a digitális infrastruktúrához való hozzáférés hiányával, az egészségügyi ellátáshoz, gyermekgondozáshoz, oktatáshoz és képzéshez való hozzáférés csökkenésével, a társadalmi részvétel korlátozásával, valamint a munka és a magánélet egyensúlyát érintő feszültségekkel szembesült.

Az EU az Európai Bizottság és több ügynökség, köztük az Európai Betegségmegelőzési és Járványvédelmi Központ, amely hetente részletes elemzést készít a járványügyi helyzetről, valamint az Európai Gyógyszerügynökség, amely a Covid19-kezeléseket és -vakcinákat értékeli, gyors intézkedéseivel reagált. Ezenkívül a világjárvány társadalmi hatásainak kezelésére 723,8 milliárd eurót bocsátottak a tagállamok rendelkezésére a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszközön keresztül. Ennek eredményeképpen a tagállamok több mint 850 intézkedést javasoltak a szociális jogok megvalósításának javítására a világjárványból való kilábalás során.

Ezen intézkedések végrehajtását módszeresen ellenőrizni kell az alapvető jogoknak való megfelelés szempontjából, hogy biztosítani lehessen az intézkedések hatékony és eredményes alkalmazását, valamint az emberek jogainak tiszteletben tartását. A tagállamok azonban általában nem vonják be az emberi jogi hatáskörrel rendelkező hivatalos szerveket a helyreállítási és rezilienciaépítési terveik során a szociális jogok előmozdítása érdekében elfogadott intézkedések hatékonyságának ellenőrzésébe.

Az EU szociális jogok iránti elkötelezettsége az Unió jogrendjében gyökerezik, amint azt az Európai Unió működéséről szóló szerződés 4., 9. és 151. cikke, az Európai Unióról szóló szerződés 3. cikke, valamint az EU Alapjogi Chartájának szolidaritásról szóló IV. cikke is mutatja.

2021-ben az EU és tagállamai a Covid19-világjárványra a „szociális Európa” megvalósítása iránti megújult elkötelezettséggel reagáltak, amint azt a portói szociális csúcstalálkozó és a szociális jogok európai pillérének cselekvési terve is bizonyította. A Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz létrehozásáról szóló rendelet (2021/241) tükrözi az Unió jogi és politikai kötelezettségvállalásait, és előírja a tagállamok számára, hogy ismertessék, hogyan járulnak hozzá nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terveik a Szociális jogok európai pillérének végrehajtásához. A rendelet az alapvető jogokra is hivatkozik, például az adatvédelem, a környezetvédelem és az egyenlőség tekintetében.

AZ FRA 1.1. VÉLEMÉNYE

Az EU-nak és tagállamainak a világjárvány által leginkább érintett, kiszolgáltatott helyzetben lévő emberek szociális jogait a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszközből származó pénzeszközök folyósítása révén, a vonatkozó jogi kötelezettségekkel és politikai vállalásokkal összhangban kell előmozdítaniuk. Az uniós tagállamoknak ki kell igazítaniuk a finanszírozott intézkedéseket, ha azok nem bizonyulnak kellően hatékonyak az emberek szociális sebezhetőségének kezelésében.

Az EU 723,8 milliárd eurót bocsátott a tagállamok rendelkezésére az eszközön keresztül, többek között a világjárvány okozta társadalmi károk kezelésére. Ezért az eszköz az Unió elkötelezettségét jelzi egy igazságosabb, befogadóbb és szociálisabb Európa építése mellett. Ez lehetővé tette a tagállamok számára, hogy több mint 850 olyan intézkedést javasoljanak, amelyek elősegítik a társadalmi és területi kohéziót, és hozzájárulhatnak a szociális jogok megvalósításához. Ezek az intézkedések az EU különböző népességcsoportjainak számos szociális sérülékenységet célozzák, ideértve a kiszolgáltatott helyzetben lévő nőket, gyermekeket és fiatalokat, a fogyatékkal élőköt, az időseket, a romákat és a bizonytalan munkakörülmények között élőköt.

Általánosságban elmondható, hogy a tagállamok nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terveikbe olyan intézkedéseket építettek be, amelyek célja az oktatás, a foglalkoztatási lehetőségek és a munkaerőpiaci integráció minőségének javítása. Némelyik kifejezetten a gyermekekkel és fiatalokkal foglalkozik. Más intézkedések a társadalombiztosítási és szociális rendszerek reformjára vonatkoznak, míg mások az egészségügyi ellátáshoz és a hosszú távú gondozáshoz való hozzáférés javítására.

AZ FRA 1.2. VÉLEMÉNYE

Az EU-nak és tagállamainak biztosítaniuk kell, hogy a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszközből származó pénzeszközök nem kerülnek felhasználásra olyan módon, amely összeegyeztethetetlen az EU Alapjogi Chartájával vagy a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményvel (CRPD). Az Európai Bizottságnak és az uniós tagállamoknak hatékony alapjogi ellenőrzési mechanizmusokat kell létrehozniuk az eszközzel kapcsolatban. Az illetékes tagállami hatóságok ösztönzést kapnak arra, hogy e folyamat során rendszeres és érdemi konzultációkat folytassanak az emberi jogokkal és az egyenlőséggel foglalkozó hatóságokkal. Ez magában foglalhatja azt is, hogy tanácsot kérnek tőlük az EU Alapjogi Chartájának és a CRPD-ből eredő kötelezettségeknek való megfelelést biztosító rendszerek bevezetésével kapcsolatban. Az uniós tagállamok mérlegelhetik azt is, hogy a visszatérítési intézkedések alapjogi hatásvizsgálataiba bevonják a törvényileg meghatározott emberi jogi szerveket.

A közpénzek, beleértve az uniós forrásokat is, kulcsszerepet játszanak az alapvető jogok, köztük a szociális jogok védelmének biztosításában. Ez különösen igaz abban az esetben, ha az illetékes hatóságok biztosítják, hogy nem finanszíroznak olyan tevékenységeket, amelyek nem egyeztethetők össze az alapvető jogokkal. Ehhez a gyakorlatban a pénzeszközök felhasználásának hatékony ellenőrzésére van szükség.

Az eszköz létrehozásáról szóló rendelet előírja, hogy a tagállamok az európai szemeszter keretében évente kétszer jelentést tesznek a helyreállítási és rezilienciaépítési terveik megvalósításában elért eredményekről (27. cikk). A rendelet azonban nem tartalmaz a közös rendelkezésekről szóló rendelethez hasonló biztosítékokat a kiadások alapvető jogoknak való megfelelésének ellenőrzésére, sem nemzeti ellenőrzési mechanizmusok létrehozásával, sem emberi jogi vagy egyenlőségi feladatkörrel rendelkező, jogszabályban előírt nemzeti szervek bevonásával kapcsolatban.

Egyes tagállamok olyan intézkedéseket javasolnak terveikben, amelyek aggályokat vethetnek fel az EU Alapjogi Chartájával vagy a CRPD-vel való összeegyeztethetőséget illetően. Az eszközalapok felhasználása például a fogyatékkal élő személyek számára fenntartott intézmények felújítására vagy építésére nem feltétlenül felel meg a CRPD 19. cikkének, amely az önálló életvitelről és a közösségbe való beilleszkedésről szól.

2

A CHARTA NEMZETI SZINTŰ VÉGREHAJTÁSA ÉS ALKALMAZÁSA

A Tanács teljes körű elkötelezettségét fejezte ki az Európai Bizottság „Az Alapjogi Charta EU-n belüli alkalmazásának megerősítésére irányuló stratégiája” mellett. A tízéves stratégia és a tanácsi következtetések nagy hangsúlyt fektetnek a Charta nemzeti szintű alkalmazására, hangsúlyozva a nemzeti szereplők jelentőségét.

Nemzeti szinten a bíróságok, parlamentek, kormányok és más szervek továbbra is használják a Chartát, amelyről az ítéletek, hatásvizsgálatok és parlamenti viták is említést tesznek, amint azt a 2021-ben gyűjtött bizonyítékok mutatják. Kevés példa van a Chartával kapcsolatos képzés javítását célzó szakpolitikai kezdeményezésekre. Úgy tűnik azonban, hogy a nemzeti szervek egyelőre nem hajtják végre a Bizottság stratégiáját és a Tanács következtetéseit összehangolt, hosszú távú tervezés keretében. Mindazonáltal a Charta nemzeti kapcsolattartó pontjainak megnevezése azt jelezheti, hogy 2022-ben már láthatóbb lehet az előrelépés.

Az EU szintjén

2021. március elején az Európai Tanács következtetéseket fogadott el az Európai Unió Alapjogi Chartája (Charta) alkalmazásának megerősítéséről. Ezek a következtetések hozzájárulhatnak a Charta hatékonyabb nemzeti szintű alkalmazásához, és ezáltal az alapvető jogok jobb védelméhez az EU tagállamaiban. A Tanács több képzést, több figyelemfelkeltést, a jogalkotásra vonatkozó megfelelőbb szabályokat, a Charta alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatok és gyakorlatok cseréjét, az uniós forrásokra vonatkozó szigorú Charta-feltételeket, a Chartával kapcsolatos ügyek jobb koordinációját, erősebb nemzeti emberi jogi intézményeket és a civil társadalommal való szorosabb együttműködést szorgalmaz.

Az Európai Bizottság Chartára vonatkozó stratégiája a Régiók Bizottsága és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság részéről is válaszokat hozott. Kiemelték a regionális és a civil társadalmi szereplők bevonásának fontosságát. Az Európai Parlament hangsúlyozta a Chartában foglalt jogok végrehajtása nyomon követésének fontosságát.

AZ FRA 2.1. VÉLEMÉNYE

Az uniós intézményeknek a 2021-ben elfogadott szakpolitikai dokumentumaikat viszonyítási alapként kell használniuk a Charta teljes körű alkalmazásának biztosítására irányuló jövőbeli erőfeszítéseikhez. E szakpolitikai dokumentumok végrehajtásának felülvizsgálatához szükség van az érintett nemzeti és helyi szereplők adatainak, információinak és tapasztalatainak rendszeres gyűjtésére.

A Tanács például a 2021. évi, a Chartával kapcsolatos következtetéseiben meghatározott főbb területeket hivatkozási keretként használhatná, amikor a jövőben az Alapjogi Charta alkalmazásával kapcsolatos észrevételeket tesz. A Chartára vonatkozó ilyen éves nyomonkövetési következtetések előkészítése során a Tanács fontolóra vehetné egy interaktív és tényeken alapuló eszmecsere megszervezését az illetékes tanácsi munkacsoportban a kölcsönös tanulás elősegítése érdekében, a Charta nemzeti kapcsolattartó pontjainak bevonásával.

Az uniós ügynökségek és szervek megfontolhatnák, hogy az igazságügyi és belügyi ügynökségek példáját követve rendszeresen értékeljék, hogyan tudnák tovább javítani hozzájárulásukat a Chartában foglalt jogok megvalósításához és előmozdításához.

A Charta alkalmazásával kapcsolatos ígéretes gyakorlatok rendszeres gyűjtése az Európai Bizottság által biztosított, megújított e-igazságügyi portállal kezdődött. A kilenc igazságügyi és belügyi ügynökség megtartotta a Charta második éves eszmecezerjét, amelyen megvitatták a Charta alkalmazásának biztosítása és előmozdítása érdekében saját hatáskörükben bevezetett különböző intézkedéseket.

Mindezek a 2021-es uniós szintű dokumentumok és fejlemények jó alapot jelentenek a további fejlődéshez.

AZ FRA 2.2. VÉLEMÉNYE

Azoknak az uniós tagállamoknak, amelyek még nem hoztak létre a Chartával foglalkozó kapcsolattartó pontokat, amint arra a Charta-stratégia felkéri őket, ezt mielőbb meg kell tenniük a stratégia összehangolt és hatékony végrehajtásának elősegítése érdekében.

Az uniós tagállamoknak fontolóra kell venniük az Európai Bizottság Charta-stratégiájának és az Európai Tanács következtetéseinek végrehajtását egy konkrét célokra, mérföldköveken és határidőkön alapuló strukturált folyamat révén. Ez történhet egy külön Charta cselekvési terv formájában, vagy a Chartára való konkrét hivatkozások beépítésével a meglévő cselekvési tervekbe vagy stratégiákba.

Az uniós tagállamoknak fontolóra kell venniük, hogy felmérjék a leendő és gyakorló bírák, ügyészek és más jogi szakemberek szakmai képzése során a Chartával kapcsolatos szakértelem szintjét annak érdekében, hogy a nemzeti és nemzetközi képzési intézmények meglévő szakértelmére támaszkodva és a nemzetközi szinten rendelkezésre álló, például az FRA által kidolgozott eszközök felhasználásával intézkedéseket alakítsanak ki az esetleges hiányosságok orvoslására.

Nemzeti szint

A Tanács következtetései szerint 2021-ben nagy hangsúly került a kormányzás nemzeti szintjére. Ez a tendencia a Chartára vonatkozó 2020-as stratégiára épül, amelyben az Európai Bizottság felkérte a tagállamokat, hogy tegyenek konkrét lépéseket, például hozzanak létre kapcsolattartó pontokat a nemzeti közigazgatásban, igazítsák ki a hatásvizsgálatokra és a jogi ellenőrzésre vonatkozó eljárásokat, biztosítsák, hogy a Charta megfelelő ismereteivel rendelkező bizottságok felügyeljék az uniós alapok kezelését, vagy hozzanak létre vagy erősítsék meg a nemzeti emberi jogi intézményeket. Felkérte továbbá a tagállamokat, hogy terjesszék ki a Chartával kapcsolatos szakpolitikai intézkedéseket a képzés, a figyelemfelhívás, illetve a civil szervezetek és a jogvédők számára támogató és biztonságos környezet előmozdítása terén.

Mindezen dimenziók megvalósítása az alapvető jogok nemzeti szintű kultúrájának megváltoztatását igényli. Az alapjogi gyakorlat továbbra is a nemzeti alkotmányjogra és az emberi jogok európai egyezményére (EJEE) összpontosít, amint azt a bírósági ügyek, de a jogalkotás keretében alkalmazott alapjogi érvelés is mutatja. Ez azt jelzi, hogy a Charta hozzáadott értéke még nincs kellőképpen kihasználva, és hogy a Charta és a nemzeti jog, valamint a Charta és az EJEE közötti kölcsönhatás még nem képezi kellőképpen részét a sztenderd képzési tanterveknek.

Ráadásul nemzeti szinten csak kevés látható erőfeszítés történik a Charta stratégiájának strukturált, konkrét célokat, mérföldköveket és határidőket tartalmazó folyamat keretében történő végrehajtására. A Chartával foglalkozó kapcsolattartó pontok létrehozása fontos első lépés ebbe az irányba, mivel ezek irányíthatják vagy segíthetik a Charta stratégiájának végrehajtási folyamatát. Eddig azonban a tagállamoknak mindössze a fele jelölte ki a Chartával foglalkozó kapcsolattartó pontját.

Helyi szint

A helyi kormányzati szintre térve érdemes emlékeztetni arra, hogy a Charta „a regionális vagy helyi szervekre és a közszervezetekre vonatkozik, amikor azok az uniós jogot hajtják végre” (lásd a magyarázat 51. cikkét, *Az Európai Unió Hivatalos Lapja C 303/17 – 2007.12.14.*). A kormányoknak meg kell osztaniuk tapasztalataikat és gyakorlatukat, hogy lehetővé tegyék a kölcsönös tanulást.

2021-ben az Európai Bizottság megnyitotta az európai e-igazságügyi portálon azt a szekciót, ahol a tagállamok megoszthatják egymással a Charta használatával és megismertetésével kapcsolatos bevált gyakorlatokat, többek között helyi szinten is. Eddig azonban nem sokszor használták erre a célra a portált.

Az Európai Bizottság Chartára vonatkozó stratégiája 17 alkalommal használja a „helyi” kifejezést. Ez nemcsak a Chartával kapcsolatos bevált gyakorlatok helyi szintű megosztására, valamint a civil szervezetek és jogvédők számára egy támogató és biztonságos környezet előmozdítására szólít fel, hanem azt is szükségesnek tartja, hogy a tagállamok helyi szinten megfelelő iránymutatást adjanak, hogy a helyi hatóságok teljesíteni tudják a Chartával kapcsolatos kötelezettségeiket. A stratégia rámutat a helyi szervek azon lehetőségeire is, hogy felhívják a figyelmet az emberek jogaira és arra, hogy mit tehetnek, ha jogaik sérülnek.

A Tanács 2021 márciusában elfogadott következtetései is hangsúlyozzák a regionális és helyi közigazgatás, köztük a köztisztviselők szerepét „a Charta általános érvényesítésében és az alapvető jogok tiszteletben tartásának biztosításában a szakpolitikák kialakításában, valamint az alapvető jogok kultúrájának a végrehajtó hatalom minden szintjén történő ápolásában”.

Az FRA elemzése szerint azonban az Európai Bizottság által a Charta stratégiájának előkészítése során folytatott konzultációk adatai alapján a helyi közigazgatás nem nagyon ismeri a Chartát. A helyi szint lehetőségei az alapvető jogok hatékonyabb védelmében és előmozdításában kétségtelenek. Az FRA például 2021-ben olyan keretet javasolt, amelynek célja, hogy több uniós várost ösztönözzön arra, hogy emberi jogi várossá váljon, és segítse a jogok helyi kultúrájának kialakítását.

AZ FRA 2.3. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak meg kell vitatniuk a Charta új stratégiáját a helyi és regionális hatóságokkal, és meg kell vizsgálniuk, hogyan tudnának a legjobban hozzájárulni az alapvető jogok és a Charta előmozdításához.

A helyi és regionális hatóságoknak biztosítaniuk kell, hogy eszközeik, eljárásaik és irányelveik hivatkozzanak a Chartára. A meglévő helyi gyakorlatokról tájékoztatni kell a Charta új nemzeti kapcsolattartó pontjait, hogy azok megoszthassák ezeket a gyakorlatokat és tapasztalatokat más tagállamokkal, például az európai e-igazságügyi portálon keresztül.

A városok fontolóra vehetik, hogy „emberi jogi városokká” váljanak, és munkájukban, programjaikban és tevékenységeikben fokozzák az alapvető jogokkal kapcsolatos megfontolásokat. A jogok helyi szintű megerősítésének FRA által javasolt kerete hasznos lehet ebben a tekintetben.

A Régiók Bizottsága megfontolhatja, hogy rendszeresen fórumot biztosítson a Chartával kapcsolatos tapasztalatok és ígéretes gyakorlatok cseréjének.

3

EGYENLŐSÉG ÉS MEGKÜLÖNBÖZTETÉSMENTESSÉG

Az uniós egyenlőségi irányelvek 21. évfordulója 2021-re esett. Ez az eredmények és az elszalasztott lehetőségek számbavételére, a jogszabályok végrehajtásának értékelésére, de legfőképpen a következő lépésekről való gondolkodásra adott alkalmat. Ebben az évben a fejezet az LMBTI személyekkel szembeni diszkriminációra és az uniós polgárok állampolgárságuk alapján történő megkülönböztetésére összpontosít.

Az LMBTI személyek jogainak megsértése egyes tagállamokban, valamint a gyűlölet-bűncselekmények és a gyűlöletbeszéddel kapcsolatos incidensek számának növekedése, amely tükrözheti az incidensek tényleges növekedését és a bejelentési hajlandóság növekedését is, több nemzetközi intézmény figyelmét felkeltette. Ezzel párhuzamosan az azonos nemű párok és a homoszexuális szülők családi jogai a nemzetközi és nemzeti joggyakorlatban egyre inkább elismerésre kerülnek.

Van némi bizonyíték arra, hogy az uniós polgárok az élet különböző területein állampolgárságuk alapján megkülönböztetést

tapasztalnak, de alig állnak rendelkezésre adatok erről a témáról.

2021-ben a 2019. évi koronavírus-járvány (Covid19) elleni küzdelemre irányuló intézkedések egy része negatívan érintette az LMBTI személyeket, miközben az uniós polgárok az uniós határok átlépésekor, valamint a védőoltások beadásakor és nyilvántartásakor szembesültek bizonyos problémákkal.

Ebben az évben a fejezet az LMBTI személyekkel szembeni diszkriminációra és az uniós polgárok állampolgárságuk alapján történő megkülönböztetésére összpontosít.

AZ FRA 3.1. VÉLEMÉNYE

A szülői minőség elismerésére vonatkozó tervezett jogalkotási kezdeményezés és a kapcsolódó intézkedések tekintetében az Európai Bizottságnak biztosítania kell a tagállamok számára a megfelelő keretet és további iránymutatást az azonos nemű párok szülői minőségének kölcsönös elismerése érdekében.

Az uniós tagállamoknak nemzeti cselekvési tervek és stratégiák kidolgozásával, valamint az LMBTIQ személyek erőszakkal és gyűlöletbeszéddel szembeni jogi védelmének megerősítésével végre kell hajtaniuk az EU LMBTIQ-egyenlőségi stratégiájában foglalt intézkedéseket.

2021-ben az azonos nemű párok és a homoszexuális szülők családi jogai egyre inkább elismerésre kerültek a nemzetközi és nemzeti joggyakorlatban és jogalkotásban. Az azonos neműek szülői minőségének kölcsönös elismerése a tagállamok között azonban továbbra is nehézségekbe ütközik, mivel az uniós országok között eltérések vannak az azonos nemű párok jogi elismerésének és családi jogainak hatályát illetően (az örökbefogadás, a béranyaság vagy a mesterséges megtermékenyítés tekintetében). Ez jogbizonytalanságot teremt, és nemcsak a szabad mozgáshoz való jogot, hanem a családi élethez való jogot is sérti, amikor megtagadják a szülők és a gyermekek közötti, más országban jogszerűen létesített családi kötelek elismerését.

Az Európai Bizottság elismerte, hogy a tagállamok szülőiségre vonatkozó szabályai közötti különbségek és az erre vonatkozó uniós konfliktusszabályok hiánya nehézségeket okozhat a családoknak az EU-n belüli határátlépés során. Ezért az EU-tagállamok közötti szülői minőség határokon átnyúló elismerésére irányuló jogalkotási kezdeményezést tervez. A javaslat közös kollíziós szabályokat és közös rendelkezéseket állapítana meg a szülői minőségre vonatkozó határozatok elismerésére vonatkozóan. Míg a szülői

minőségre vonatkozó érdemi jog a tagállamok hatáskörébe tartozik, az EU az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 81. cikkének (3) bekezdése értelmében a határokon átnyúló családjogi intézkedéseket fogadhat el.

A szülői minőség határokon átnyúló elismerése különösen nehéz az azonos nemű szülők számára, a tagállamok jogi keretei közötti különbségek miatt. Ez sérti a családi élet tiszteletben tartásához való jogot és a gyermek jogait, valamint a gyermek uniós polgárságból eredő jogait.

Az Európai Unió Bírósága a *V.M.A. kontra Stolichna obshtina* ügyben elismerte az azonos nemű szülők és gyermekük közötti családi köteleket. Emlékeztetett arra, hogy a tagállamok kizárólag abban az esetben térhetnek el a szabad mozgásra vonatkozó uniós jogszabályok szerinti kötelezettségeiktől, ha ezzel nem sértik meg az Alapjogi Charta (Charta) szerinti alapvető jogokat. A Bíróság megállapította, hogy ellentétes lenne a Charta 7. cikkével (a családi élet tiszteletben tartásához való jog) és 24. cikkével (a gyermek jogai), ha a gyermeket megfosztanák a szabad mozgáshoz való jogának gyakorlása során az egyik szülőjével való kapcsolatától, vagy ha e jog gyakorlása a gyakorlatban lehetetlen vagy túlzottan nehézkes lenne, mert a szülei azonos neműek. A Bíróság hangsúlyozta, hogy a szülő-gyermek kapcsolat elismerésének kötelezettsége a szabad mozgással összefüggésben nem ássa alá a nemzeti identitást és hatásköröket.

A világjárvány megfékezését célzó intézkedések, beleértve a tagállamokban bevezetett lezárásokat és beutazási korlátozásokat, aránytalanul nagy mértékben érintették az LMBTIQ személyek partnereit és gyermekeit, valamint a fiatal LMBTIQ személyeket több tagállamban. Ez a családon belüli erőszak, a gyűlöletbeszéd és a gyűlölet-bűncselekmények számának növekedését, valamint a pszichológiai segítséghez és az egészségügyi ellátáshoz való korlátozott hozzáférést idézte elő.

Ebben az összefüggésben az EU LMBTIQ-egyenlőségi stratégiája egyre nagyobb jelentőséggel bír. Célzott intézkedéseket határoz meg négy fő pillér köré csoportosítva: a megkülönböztetés elleni küzdelem, a biztonság garantálása, a befogadó társadalmak kiépítése és az LMBTIQ-egyenlőségért való fellépés irányítása. A stratégia bejelentése szerint a Bizottság 2021-ben LMBTIQ-egyenlőségi alcsoportot hozott létre a megkülönböztetésmentességgel, egyenlőséggel és sokszínűséggel foglalkozó magas szintű uniós csoport keretében, hogy támogassa és nyomon kövesse a tagállamokban az LMBTIQ-jogok terén elért eredményeket, beleértve a nemzeti cselekvési tervek kidolgozását.

Több tagállam nemzeti cselekvési terveket fogadott el a diszkrimináció elleni általános küzdelem érdekében, beleértve az LMBTIQ-jogokat. Mások kifejezetten az LMBTIQ egyenlőségre irányuló cselekvési terveket dolgoztak ki. Ezekre a cselekvési tervek, amelyeket már az LMBTIQ egyenlőség előmozdítását célzó 2015–2019-es intézkedési lista is támogatott, szükség van az LMBTIQ személyek jogai védelmére vonatkozó különleges szükségletek elismerése és konkrét intézkedések bevezetése érdekében.

AZ FRA 3.2. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az uniós jog hatályán belül semmilyen jogszabály és közigazgatási gyakorlat ne vezessen az uniós polgárok és bizonyos esetekben családtagjaik állampolgárságon alapuló megkülönböztetéséhez. Az adatok és tapasztalatok rendszeres gyűjtése hasznos információkkal szolgálhat ebben a tekintetben.

Az Európai Bizottságnak meg kell erősítenie a tagállamoknak nyújtott segítséget az információcseréhez és a figyelemfelkeltéshez az uniós polgárokkal szembeni, állampolgárság alapján történő megkülönböztetés megelőzése vonatkozásában.

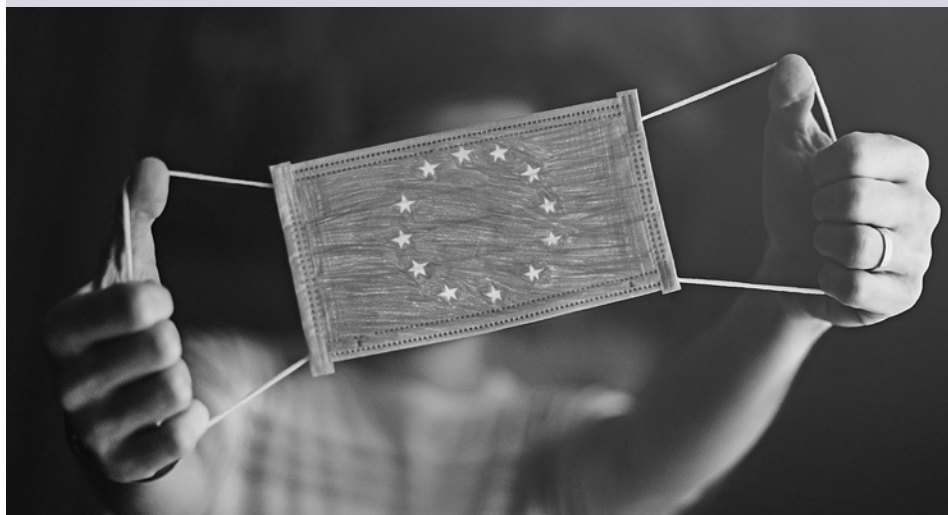
Az uniós polgárok állampolgárság alapján történő megkülönböztetése akkor is akadályozhatja a szabad mozgást, ha az nem kapcsolódik közvetlenül a szabad mozgásra vonatkozó jogszabályok végrehajtásához.

Az EUMSZ 18. cikke és a Charta 21. cikkének (2) bekezdése egyaránt úgy rendelkezik, hogy az uniós jog hatályán belül tilos az állampolgárságon alapuló bármilyen megkülönböztetés. Ez a tilalom közvetlen, horizontális és vertikális hatással bír. Ez azt jelenti, hogy bizonyos feltételek mellett az egyének mind magánszervezetekkel, mind az államhatalommal szemben hivatkozhatnak rá.

A szabad mozgásról szóló irányelv (2004/38/EK) 24. cikkének (1) bekezdése megerősíti az uniós polgárokkal szembeni egyenlő bánásmód elve iránti, a Szerződésben kifejezett alapvető elkötelezettséget: „minden uniós polgár, aki ezen irányelv alapján a fogadó tagállam területén tartózkodik, a Szerződés hatálya alá tartozó tagállam állampolgáraival azonos bánásmódban részesül. Ezen jog előnyei kiterjesztendők azokra a családtagokra is, akik nem valamely tagállam állampolgárai, és akik tartózkodási vagy állandó tartózkodási joggal rendelkeznek.” A munkavállalók szabad mozgásának biztosításáról szóló irányelv (2014/54/EU) 4. cikke kötelezi a tagállamokat az uniós munkavállalók és családtagjaik állampolgárságon alapuló megkülönböztetés nélküli, de a szabad mozgáshoz való joguk indokolatlan korlátozása vagy akadályozása nélküli egyenlő bánásmód előmozdítására, elemzésére, nyomon követésére és támogatására szolgáló szervek kijelölésére.

Az FRA 2021-ben végzett kutatásának bizonyítékai szerint az uniós polgárok és családtagjaik még mindig tapasztalnak állampolgárságuk alapján történő megkülönböztetést különböző területeken, többek között az adózás, a foglalkozás gyakorlásához való jog, valamint az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés terén, beleértve az egészségügyi szolgáltatásokat vagy a szociális juttatásokat. A Covid19-világjárvány idején bizonyos intézkedések, többek között az oltási tervek vagy utazási korlátozások bevezetése negatív hatással volt a más tagállamokból származó uniós polgárokra. Bár az állampolgárság alapján történő megkülönböztetés más megkülönböztetési okokhoz képest nem tűnik széles körben elterjedtnek, nem áll rendelkezésre elegendő adat erről. Az sem kellőképpen ismert, hogy mikor történik ilyen megkülönböztetés, holott az uniós polgárság az uniós integráció egyik alappillére, amint azt az Európai Unió Bírósága többször is megerősítette, és a Bizottság háromévente megjelenő állampolgársági jelentései is kiemelik.

Az FRA 2021-ben végzett kutatásának bizonyítékai szerint az uniós polgárok és családtagjaik még mindig tapasztalnak állampolgárságuk alapján történő megkülönböztetést különböző területeken, többek között az adózás, a foglalkozás gyakorlásához való jog, valamint az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés terén, beleértve az egészségügyi szolgáltatásokat vagy a szociális juttatásokat. A Covid19-világjárvány idején bizonyos intézkedések, többek között az oltási tervek vagy utazási korlátozások bevezetése negatív hatással volt a más tagállamokból származó uniós polgárokra. Bár az állampolgárság alapján történő megkülönböztetés más megkülönböztetési okokhoz képest nem tűnik széles körben elterjedtnek, nem áll rendelkezésre elegendő adat erről. Az sem kellőképpen ismert, hogy mikor történik ilyen megkülönböztetés, holott az uniós polgárság az uniós integráció egyik alappillére, amint azt az Európai Unió Bírósága többször is megerősítette, és a Bizottság háromévente megjelenő állampolgársági jelentései is kiemelik.

4

RASSZIZMUS, IDEGENGYŰLÖLET ÉS A KAPCSOLÓDÓ INTOLERANCIA

A rasszista gyűlölet-bűncselekmények és gyűlöletbeszéd 2021-ben is jelen voltak az egész EU-ban. Továbbra is a migránsokat és az etnikai kisebbségeket, köztük a romákat, zsidókat, muszlimokat és ázsiaiakat okolták a 2019-es koronavírus-járvány (Covid19) kialakulásáért.

Az Európai Bizottság határozott lépéseket tett a hatályos uniós jog végrehajtása érdekében azzal, hogy kötelezettségszegési eljárást indított 11 tagállam ellen, mivel azok nem ültették át teljes mértékben és helyesen a rasszizmusról és idegengyűlöletről szóló kerethatározatot a nemzeti jogba. Felszólította továbbá a tagállamokat, hogy hatékonyabban hajtsák végre a faji egyenlőségről szóló irányelv rendelkezéseit.

A rasszizmus elleni küzdelemre vonatkozó uniós szintű kötelezettségvállalásoknak megfelelően a tagállamok nemzeti cselekvési terveket fogadtak el a rasszizmus ellen, és tovább erősítették az adathiány kezelésére irányuló intézkedéseket, valamint a rasszista incidensek hatékony jelentését szolgáló struktúrák és folyamatok kialakítását.

A rasszizmusról és idegengyűlöletről szóló kerethatározat (2008/913/IB) közös büntetőjogi megközelítést határoz meg a rasszizmus és idegengyűlölet gyűlöletbeszédnek és gyűlölet-bűncselekménynek minősülő formáira. 2021-ben az Európai Bizottság kötelezettségszegési eljárást indított 11 tagállam ellen, amelyek nem ültették át teljes mértékben és helyesen a kerethatározatot a nemzeti jogba. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) és a nemzeti legfelsőbb bíróságok korlátozásokat szabtak a szólásszabadságra való hivatkozásnak a gyűlöletbeszéd és a gyűlöletkeltés igazolására.

A rasszizmus 2021-ben is komoly kihívást jelentett az egész EU-ban. A hivatalos és nem hivatalos jelentések szerint továbbra is előfordultak rasszista gyűlölet-bűncselekmények és gyűlöletbeszédrel kapcsolatos incidensek. Ezen túlmenően a nemzetközi és nemzeti emberi jogi szervek a világjárvány idején aggodalmukat fejezték ki a migránsokat és etnikai kisebbségeket célzó, online és gyakran a média vagy a politikusok által terjesztett gyűlöletbeszéd növekvő aránya miatt.

AZ FRA 4.1. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak teljes mértékben és helyesen át kell ültetniük és alkalmazniuk kell a rasszizmus és idegengyűlölet elleni küzdelemről szóló tanácsi kerethatározat rendelkezéseit. Ez magában foglalja, hogy a tagállamok intézkedéseket hoznak annak biztosítására, hogy a rasszista vagy idegengyűlölő indítékot súlyosbító körülménynek tekintsék, vagy hogy a bíróságok a büntetések megállapításakor figyelembe vegyék az ilyen indítékot.

AZ FRA 4.2. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak jelentősen javítaniuk kell a faji egyenlőségről szóló irányelv rendelkezéseinek teljes körű alkalmazására irányuló intézkedéseik és intézményi rendszereik hatékonyságát, különösen a faji egyenlőségről szóló irányelvben előírt kötelezettségek megsértése esetén alkalmazandó hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciók tekintetében. Ez hozzájárulhat az etnikai kisebbségek és a migránsok oktatáshoz, foglalkoztatáshoz, árukhoz és szolgáltatásokhoz, beleértve a lakhatást, valamint a szociális védelemhez való hozzáférése akadályainak csökkentéséhez.

Az EU Alapjogi Chartájának 21. cikke tiltja az etnikai származáson vagy faji hovatartozáson alapuló megkülönböztetést. Hasonlóképpen, a faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK) tiltja az etnikai vagy faji származáson alapuló megkülönböztetést az oktatáshoz, a foglalkoztatáshoz, a szolgáltatásokhoz, beleértve a lakhatást, és a szociális védelemhez, beleértve az egészségügyi ellátást, való hozzáférés terén. Huszonegy évvel a faji egyenlőségről szóló irányelv elfogadása után számos tagállam még mindig nem hajtja végre teljes mértékben az irányelv rendelkezéseit, amint azt az Európai Bizottság és a nemzetközi emberi jogi ellenőrző szervek jelentései mutatják.

A Bizottság folytatta a jogsértési eljárásokat három olyan tagállam ellen, amelyek az oktatásban hátrányos megkülönböztetést alkalmaztak a roma gyermekekkel szemben. 2021-ben az etnikai kisebbségek, köztük a migránsok továbbra is diszkriminációval és intézményes rasszizmussal szembesültek az élet különböző területein – derül ki a felmérés és a diszkriminációs tesztek eredményeiből. Az etnikai hovatartozáson alapuló diszkriminatív profilalkotás továbbra is létezik az EU-ban, amint azt az ellenőrző szervek jelentései tanúsítják.

AZ FRA 4.3. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamok arra kapnak ösztönzést, hogy dolgozzanak ki célzott nemzeti cselekvési terveket vagy stratégiákat a rasszizmus, a faji megkülönböztetés, az antiszemitizmus, az idegengyűlölet és a kapcsolódó intolerancia elleni küzdelemre. A nemzeti erőfeszítéseket a rasszizmus elleni nemzeti cselekvési tervekhez kapcsolódó közös irányadók elveinek kell meghatározniuk és irányítaniuk, és garantálniuk kell az érintett partnerekkel és civil szervezetekkel való részvételt és együttműködést. A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a rasszizmus elleni nemzeti cselekvési tervek kidolgozása, végrehajtása és nyomon követése során minden intézkedés megbízható egyenlőségi adatokon alapuljon.

2021-ben az EU megkezdte az első uniós rasszizmusellenes cselekvési tervben vállalt kötelezettségek teljesítésének előkészítését. A rasszizmus, az idegengyűlölet és az intolerancia egyéb formái elleni küzdelemmel foglalkozó magas szintű uniós munkacsoport közös irányadó elveket fogadott el a rasszizmus elleni nemzeti cselekvési tervekhez.

A nemzeti fejlemények alátámasztják a szélesebb körű uniós erőfeszítéseket. Egyes tagállamok 2021-ben fogadtak el először nemzeti rasszizmusellenes cselekvési terveket. A különböző nemzeti kontextusokat tükrözve mások a rasszizmus elleni intézkedéseket szélesebb körű megkülönböztetésellenes szakpolitikákba foglalták, vagy a rasszizmus konkrét formáival és megnyilvánulásaival foglalkozó stratégiákat dolgoztak ki, például az antiszemitizmus ellen.

A nemzeti szintű adathiány felszámolásának néhány pozitív fejleménye ellenére a faji vagy etnikai származáson alapuló rasszizmus és megkülönböztetés tapasztalatairól az EU-ban összességében hiányoznak az adatok. A megbízható és átfogó adatok hiánya akadályozza a rasszizmus elleni cselekvési tervek hatékony kidolgozását, végrehajtását és nyomon követését, és gátolja az EU-t és a tagállamokat abban, hogy hatékonyan nyomon kövessék az egyenlőség helyzetét.

A nemzeti és az FRA adataiból származó megállapítások folyamatosan azt mutatják, hogy a megkülönböztetés és az előítéletek által motivált erőszakkal kapcsolatos tapasztalatokról lényegesen kevesebben számolnak be. Az esetek bejelentésének hiánya aláássa az áldozatok támogatáshoz és védelemhez való jogát, és azt eredményezi, hogy az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés nem biztosított mindenki számára egyenlő feltételek mellett. Ez veszélyezteti a nemzeti hatóságok erőfeszítéseit a gyűlölet-bűncselekmények felderítése és büntetése terén.

2021-ben a rasszizmus, az idegengyűlölet és az intolerancia egyéb formái elleni küzdelemmel foglalkozó magas szintű uniós munkacsoport kulcsfontosságú iránymutatásokat fogadott el a gyűlölet-bűncselekmények bejelentésének ösztönzésére vonatkozóan. Az elvek az áldozatokra összpontosítanak, és olyan keretet igyekeznek biztosítani, amely irányt mutat a nemzeti erőfeszítéseknek a bejelentés előtt álló akadályok felszámolása, valamint a gyűlölet-bűncselekmények hatékony bejelentését támogató struktúrák és folyamatok létrehozása érdekében. Számos tagállam számolt be a hatékony jelentési rendszerek érdekében tett erőfeszítésekről, például a gyűlölet-bűncselekmények áldozatává válás kockázatának kitett csoportok célzott felkereséséről, a bűnüldöző szervek kapacitásbővítéséről és a megerősített együttműködés irányába tett lépésekről.

AZ FRA 4.4. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamok feladata, hogy alkalmazzák a bejelentés ösztönzésére vonatkozó legfontosabb irányadó elveket, amelyek egyben értékelési keretként is szolgálhatnak a gyűlölet-bűncselekmények bejelentésére vonatkozó áldozatközpontú megközelítés kialakítására és végrehajtására irányuló nemzeti intézkedések meghatározásához. A tagállamoknak folytatniuk kell a bejelentést megkönnyítő struktúrák létrehozására irányuló erőfeszítéseiket, például harmadik fél által nyújtott bejelentő szolgáltatások létrehozásával, valamint a bűnüldöző szervek tisztviselői kapacitásának bővítésével a potenciális gyűlölet-bűncselekmények azonosítása és nyilvántartása érdekében. Emellett erősíteniük kell az együttműködést a civil szervezetekkel és az áldozatsegítő szervezetekkel, és személyre szabott tájékoztató intézkedéseket kell hozniuk, hogy elérjék a gyűlölet-bűncselekmények által veszélyeztetett személyeket.

5

A ROMÁK EGYENLŐSÉGE ÉS TÁRSADALMI BEFOGADÁSA

2021-ben az Európai Tanács elfogadta a romák egyenlőségéről, befogadásáról és részvételéről szóló ajánlását. A dokumentum felszólítja az uniós tagállamokat, hogy fogadjanak el nemzeti romastratégiai kereteket, és tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy 2030-ig megvalósítsák az új uniós romastratégiai keret célkitűzéseit és céljait. Az EU és a tagállamok számos kezdeményezést dolgoztak ki a romák és az utazók bevonására a stratégiák előkészítésébe, és konzultáltak az érdekelt felekkel, például az egyenlőséggel foglalkozó szervezetekkel és a nemzeti emberi jogi intézményekkel.

Az EU több szakpolitikai és jogalkotási dokumentumban is érvényre juttatta a romák integrációját. A legtöbb tagállam azonban nem építette be a romák integrációját a főbb szakpolitikai területekre, például a foglalkoztatásra, az oktatásra, az egészségügyre és a lakhatásra vonatkozó főbb nemzeti stratégiákba és intézkedésekbe.

2021-ben a romák és az utazók alapvető jogait még mindig nem tartják teljes mértékben tiszteletben. A cigányellenesség, a megkülönböztetés, a szegénység és a társadalmi kirekesztés, valamint a gyűlölet-bűncselekmények és a gyűlöletbeszéd továbbra is aránytalanul sok romát és utazót érintenek az EU-ban. A 2019. évi koronavírus-járvány (Covid19) elleni intézkedések súlyosbították ezeket a problémákat.

Az Európai Tanács 2021. március 12-én elfogadta a romák egyenlőségéről, befogadásáról és részvételéről szóló ajánlását, amelyben felszólította a tagállamokat, hogy 2021 szeptemberéig fogadjanak el nemzeti romastratégiai kereteket. Mindössze 11 tagállam nyújtotta be felülvizsgált nemzeti stratégiáját 2021 vége előtt.

Az EU arra ösztönzi a tagállamokat, hogy a romákat és az utazókat vonják be minden olyan politikai és jogi dokumentumba, amely a kiszolgáltatott csoportok támogatását és védelmét szolgálja. Az EU új romaügyi stratégiai kerete hét célkitűzést és a hozzájuk kapcsolódó, 2030-ig elérendő célokat határoz meg. A program a cigányellenesség és a diszkrimináció elleni küzdelemre, valamint a romák teljes körű részvételének és befogadásának előmozdítására összpontosít, általános és célzott stratégiák kombinációjával.

A legtöbb tagállam késve nyújtotta be stratégiáját, és gyakran anélkül, hogy figyelembe vette volna a korábbi stratégiákat, vagy elvégezte volna a korábbi stratégiák értékelését. Fokozott erőfeszítéseket tettek a civil társadalommal és az egyenlőséggel foglalkozó szervezetekkel folytatott konzultációra, de kevés bizonyíték van arra, hogy a romák és az utazók érdemben részt vettek volna az új stratégiák kialakításában és végrehajtásában. Mindössze 11 tagállam hozott létre nemzeti roma platformot a civil társadalom hatékonyabb bevonása érdekében 2021-ben.

AZ FRA 5.1. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak prioritásként kell kezelniük a romákra vonatkozó nemzeti stratégiai kereteik végrehajtását. Ezeknek konkrét és mérhető célokat kell tartalmazniuk a hatékony nyomon követés és adatgyűjtés biztosítása érdekében. A tagállamoknak figyelembe kell venniük más uniós országok ígéretes gyakorlatait, és fel kell használniuk az FRA és a roma munkacsoport által nyújtott iránymutatást. A tagállamoknak elő kell mozdítaniuk a roma civil társadalmi szervezetek kapacitásbővítését, és rendszeresen fel kell hívniük őket, hogy vegyenek részt a romaintegrációs intézkedések tervezésében, végrehajtásában és nyomon követésében.

AZ FRA 5.2. VÉLEMÉNYE

A tagállamoknak meg kell fontolniuk a romákkal és az utazókkal szembeni diszkriminatív attitűdök elleni fellépést célzó intézkedéseket a bűnüldözésben. Az ilyen intézkedések közé tartozhatna a bűnüldözési és igazságügyi szakemberek képzése, az FRA által kidolgozott iránymutatásokra, az EU Bűnüldözési Képzési Ügynöksége és az FRA képzési kezdeményezéseire, valamint az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet és a Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala képzési kezdeményezéseire támaszkodva. A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a romákat érintő erőszakos rendőri fellépések eseteit független szervek gyorsan kivizsgálják, és segíteniük kell az áldozatokat abban, hogy bejelentést tegyenek a rendőrségen elkövetett visszaélésekről.

Az EU Alapjogi Chartájának 21. cikke tiltja az etnikai vagy társadalmi származás vagy nemzeti kisebbséghez tartozás miatti megkülönböztetést. 2000 óta az uniós jog (a faji egyenlőségről szóló 2000/43/EK irányelv) támogatja az egyenlő bánásmódot, és tiltja a közvetlen és közvetett megkülönböztetést.

Az FRA 2021-es Alapjogi jelentésében felszólította az EU tagállamait, hogy hozzák meg a szükséges intézkedéseket a rendőrök körében tapasztalható diszkriminatív hozzáállás megelőzésére és felszámolására. Felszólította továbbá a bűnüldöző hatóságokat, hogy adjanak ki konkrét, gyakorlatias és azonnal használható útmutatást a rendőrök által alkalmazott diszkriminatív etnikai profilalkotás elleni küzdelemre. Ezt az iránymutatást bele kell foglalni a szabványos működési eljárásokba és magatartási kódexekbe, és rendszeresen közölni kell a közvetlenül eljáró tisztviselőkkel.

Az FRA 2021-ben közzétett kutatása szerint az etnikai vagy faji alapú profilalkotás a rendőrség részéről a romának vagy utazónak vélt személyekkel szemben még mindig széles körben elterjedt, emiatt a rendőrséggel kapcsolatos negatív tapasztalatok aláássák a hatóságokba vetett bizalmat. 2021-ben két tagállamból két halálos kimenetelű esetről számoltak be, amelyekben roma férfiak és rendőrök vettek részt. Az Európai Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek a faji egyenlőségről szóló irányelv végrehajtásáról arra kéri a tagállamokat, hogy tegyék közzé a rendőrséghez, a felügyelőségekhez és az igazságszolgáltatáshoz beérkezett panaszokról szóló adatokat.

6

MENEDÉKJOG, VÍZUMOK, MIGRÁCIÓ, HATÁROK ÉS INTEGRÁCIÓ

Az alapvető jogok tiszteletben tartása a külső határokon továbbra is az egyik legnagyobb emberi jogi kihívás az EU-ban. Folytatódtak a határon történt visszatoloncolásokról és erőszakról szóló állítások. Ugyanígy a tengeren és a szárazföldön bekövetkezett halálesetek, valamint a tengeren kimentett migránsok biztonságos kikötőbe jutásának késedelve továbbra is problémát jelentett. A menedéjjoggal és visszatéréssel kapcsolatos őrizetbe vétel továbbra is fennmaradt, többek között a határokon folytatott fokozott idegenrendészeti intézkedések részeként.

Az EU olyan új, nagyméretű informatikai (IT) rendszerek működtetésén dolgozott, amelyek tartalmazzák az alapvető jogokra vonatkozó biztosítékokat, és amelyek hatékony végrehajtása várható.

Az EUMSZ 78. cikkének (1) bekezdése, valamint az Európai Unió Alapjogi Chartájának (Charta) 18. és 19. cikke tiltja a visszatoloncolást – azaz az egyén olyan helyre történő visszatoloncolását, ahol üldöztetés vagy súlyos sérelem veszélye áll fenn – és a kollektív kiutasítást. A Charta 4. cikke tiltja a kínzást és a rossz bánásmód egyéb formáit. Ez egy abszolút kötelezettség, amely nem tesz lehetővé kivételeket vagy eltéréseket.

Az alapvető jogok tiszteletben tartása a határokon 2021-ben is komoly kihívást jelentett az EU-ban, több jelentés is érkezett állítólagos visszatoloncolásokról és rendőri erőszakról. Eközben 3402 ember halt meg a tengeri és szárazföldi határokon, miközben az EU-ba próbált eljutni, a humanitárius mentőhajók pedig fenyegetésekkel és nehézségekkel szembesültek, amikor biztonságos kikötőt próbáltak találni. A kimentett migránsok és menekültek napokig vagy hosszabb ideig várakoztak a tengeren, ami veszélyeztette biztonságukat és testi épségüket.

AZ FRA 6.1. VÉLEMÉNYE

A tagállamoknak a migrációs és menekültügyi egyezmény keretében javasolt uniós szabályokról folytatott tárgyalások eredményétől függetlenül meg kell fontolniuk hatékony és független nemzeti határellenőrzési mechanizmusok, valamint rendelkezésre álló panaszmechanizmusok létrehozását. A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az illetékes hatóságok haladéktalanul és hatékonyan vizsgálják a visszatoloncolással és a rossz bánásmóddal kapcsolatos állításokat.

AZ FRA 6.2. VÉLEMÉNYE

A tagállamoknak minden egyes esetben fel kell mérniük a fogva tartás alternatíváinak alkalmazási lehetőségét. Amikor a tagállamok végső eszközként az őrizetbe vételhez folyamodnak, tiszteletben kell tartaniuk a Charta és az emberi jogok európai egyezménye által előírt valamennyi biztosítékot. A kitoloncolásukig fogva tartott személyek számára a gyakorlatban biztosítani kell az ingyenes jogi segítségnyújtáshoz való hozzáférést, hogy a kiutasítási eljárásokban részt vevő személyek gyakorolhassák a Charta 47. cikke szerinti hatékony jogorvoslatához való jogukat, és általában véve hozzáférhessenek az igazságszolgáltatáshoz.

Bár a Charta 6. cikke, a befogadási feltételekről szóló felülvizsgált irányelv (2013/337/EU) 8. cikkének (2) bekezdése, a kitoloncolási irányelv (2008/115/EK) 15. cikkének (1) bekezdése és a dublini rendelet 28. cikkének (2) bekezdése előírja a tagállamok számára, hogy minden egyes esetben vizsgálják meg az őrizetnél kevésbé kényszerítő intézkedések megvalósíthatóságát, a gyakorlatban a szökéstől való félelem miatt ritkán alkalmazzák az őrizet alternatíváit.

A fogva tartással kapcsolatos alapvető jogi garanciákat 2021-ben továbbra is aláásták a hosszú fogvatartási időszakok, a nem megfelelő fogvatartási körülmények, az örök állítólagos rossz bánásmódja, a szabadságelvonás szükségessége és arányossága egyéni értékelésének hiánya, valamint a kiszolgáltatott személyek elkülönítésének hiánya. Emellett egyes tagállamok korlátozzák az ingyenes jogi segítségnyújtáshoz való hozzáférést.

AZ FRA 6.3. VÉLEMÉNYE

Az EU-nak és a tagállamoknak fokozottabb erőfeszítéseket kell tenniük annak érdekében, hogy felhívják a figyelmet azon személyek jogaira és jogorvoslati lehetőségeire, akiknek adatait az EU nagyméretű információs rendszereinek adatbázisaiban tárolják, valamint hatékony felügyeleti mechanizmusokat kell létrehozniuk. A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az érintett személyzet minden tagja kötelező alapjogi képzésben részesüljön.

A Charta 8. cikkének (2) bekezdése, valamint az uniós adatvédelmi jogszabályok előírják a saját tárolt adatokhoz való hozzáférés, azok helyesbítésének és törlésének jogát. A szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségben az interoperábilis nagyméretű uniós adatbázisokat létrehozó rendeletek szintén garantálják ezt a jogot. Az EU nagyméretű információs rendszereinek működése és interoperabilitása, amelyek számos személyes adatot gyűjtenek, fontos alapjogi következményekkel jár, amint azt az FRA korábbi kutatásai során megállapította.

A felhatalmazott személyzet képzése a nagyméretű IT-rendszereket és azok interoperabilitását szabályozó legtöbb jogi eszköz értelmében jogi kötelezettség. Uniós szinten a CEPOL, az eu-LISA és a Frontex 2021-ben képzési tevékenységeket szervezett, hogy növelje az illetékes hatóságok ismereteit a rendszerek használatának technikai és üzleti szempontjairól és következményeiről. Az FRA alapvető jogokkal járul hozzá az ilyen képzésekhez.

7

INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM, A MAGÁNÉLET ÉS AZ ADATOK VÉDELME

2021-ben az új technológiával foglalkozó jogalkotási és szakpolitikai kezdeményezések az élet minden területének fokozott digitalizációja által okozott kockázatok kezelésére összpontosítottak. A figyelem középpontjában a mesterséges intelligenciával (MI) és az online tartalom moderálásával kapcsolatos kulcsfontosságú akták álltak. A világvárvány kezelésével kapcsolatos vészhelyzetek a gyakorlatban tesztelték az adatvédelmi elveket; hasonlóképpen történt a biztonsággal kapcsolatos intézkedések kidolgozása is.

A 2021 áprilisában közzétett mesterséges intelligenciáról szóló rendelettervezet az első kísérletet jelentette a mesterséges intelligenciát alkalmazó iparág szabályozására, miközben alapvető jogi garanciákat vezetett be. Az uniós intézmények és tagállamok megállapodásra törekedtek a mesterséges intelligencia elfogadható alkalmazásának hatóköréről és korlátairól. Ezzel párhuzamosan folyamatosan meg kellett erősíteni az adatvédelemhez és a magánélet védelméhez való jogot az egyének védelmét szolgáló intézkedések tekintetében, mind a világvárvány vonatkozásában, mind a bűncselekményekkel szemben. Ez egy olyan mintát követett, amelyet az FRA alapjogi jelentései 2014 óta minden évben azonosítottak.

2021-ben a szakértők és a civil társadalom uniós és nemzeti szinten egyaránt széles körű észrevételeket tettek azzal kapcsolatban, hogy a mesterséges intelligenciáról szóló uniós jogi aktus tervezete megfelelő alapjogi biztosítékokat tartalmazzon. Továbbra is számos változaton megy keresztül, amelyek különböző módon foglalkoznak az alapvető jogokkal kapcsolatos kérdésekkel. A javaslattervezet ígéretes alapjogi hivatkozásokot tartalmaz, ugyanakkor az Európai Adatvédelmi Testület (EDPB) és az európai adatvédelmi biztos (EDPS), a nemzeti emberi jogi intézmények, a civil társadalmi szervezetek és a tudományos élet szereplői, többek között, közös aggályokat fogalmaztak meg. Példaként említhető a tiltott mesterségesintelligencia-alkalmazások kategóriája és a további mesterségesintelligencia-rendszerek, például a személyes szociális értékelés lehetséges bevonásának szükségessége; a magas kockázatú mesterségesintelligencia-alkalmazási esetek vállalatok általi önértékelésre való nagyfokú hagyatkozás; valamint a felügyeleti mechanizmusok és az ezzel a munkával megbízott szervek megerősítésének szükségessége.

AZ FRA 71. VÉLEMÉNYE

Az uniós jogalkotónak biztosítania kell, hogy a mesterséges intelligenciáról szóló jövőbeli jogszabály teljes mértékben tiszteletben tartsa az alapvető jogokat, adott esetben figyelembe véve az EDPB/EDPS, a civil társadalom és mások által feltárt hiányosságokat. Különösen fontos, hogy az uniós jogalkotó biztosítsa, hogy a különböző kockázati kategóriákba tartozó felhasználási esetek köre egyértelmű legyen, és hogy az alapvető jogok tiszteletben tartása tekintetében elegendő iránymutatást és védelmet nyújtson a különböző gyakorlati összefüggésekkel kapcsolatban. Bár az önértékelésre való hagyatkozás üdvözlendő első lépés, azt a kellő forrásokkal és az alapvető jogokhoz szükséges szakértelemmel rendelkező független testületek hatékony felügyeletével szükséges alátámasztani.

AZ FRA 7.2. VÉLEMÉNYE

A digitális szolgáltatásokat szabályozó uniós intézményeknek és tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy mind a tartalmak túlzott, mind a nem megfelelő eltávolítását megakadályozzák, és hogy a moderálási gyakorlatok ne legyenek aránytalanok, hogy ne sérüljön a szólásszabadsághoz, az információszabadsághoz és a megkülönböztetésmentességhez való jog. Tekintettel a bizonyítékokon alapuló ellenőrzés fontosságára az online tartalmak hatékony és az alapvető jogoknak megfelelő moderálása szempontjából, az uniós intézményeknek és a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a vonatkozó jogi keret lehetővé tegye a tudományos és civil társadalmi szakértők számára az adatokhoz való jogszerű hozzáférést és a kutatásokat.

Az illegális online tartalmak, köztük a gyűlöletbeszéd elterjedése veszélyezteti az alapvető jogokat. Ebben az összefüggésben a digitális szolgáltatások uniós és nemzeti szintű szabályozására irányuló javaslatok ígéretes tendenciát jelentenek. Amint azonban több érdekelt fél (az európai adatvédelmi biztos, az EDPB, a nemzeti emberi jogi intézmények, az adatvédelmi hatóságok és a civil szervezetek) kiemelte, az online nyújtott tartalmak és szolgáltatások szabályozása kihívást jelent az alapvető jogok védelme szempontjából, beleértve a magánélethez és az adatvédelemhez való jogot, a véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadságához való jogot, valamint a megkülönböztetésmentességhez való jogot (az EU Alapjogi Chartájának 7., 8., 11. és 21. cikke).

Mind a nemzeti jogi kezdeményezések, mind a digitális szolgáltatásokról szóló jogszabálytervezet eltérő véleményeket és kritikákat váltott ki. Értékelésük során bizonyos általános aggályok merülnek fel. Ezek közé tartozik annak biztosítása, hogy az online tartalmak moderálására irányuló intézkedések arányosak legyenek, valamint annak fontossága, hogy hatékony felügyeleti mechanizmusokat biztosítsanak.

Emellett a kutatás elengedhetetlen ahhoz, hogy megértsük, hogyan lehet az online tartalmat úgy moderálni, hogy a felhasználók jogainak védelme ne kerüljön veszélybe. Ehhez a digitális platformok működésére vonatkozó adatokhoz való hozzáférésre van szükség, tekintettel azok alapvető jogokra gyakorolt hatására. Néhány nagy platform mégis megakadályozta, hogy a civil szervezetek külső szakértői 2021-ben alapvető jogokkal kapcsolatos kutatásokat végezzenek, megtagadva tőlük az adatokhoz való hozzáférést.

A polgárok védelme a különböző természetű fenyegetésekkel szemben – beleértve a világjárványt, az illegális online tartalmakat és a számítógépes bűnözést – jó szándékú. Ezzel a céllal azonban az uniós intézmények és a tagállamok olyan jogszabályokat fogadtak el vagy terveznek elfogadni, amelyek sérthetik az alapvető jogokat, különösen a magánélethez és az adatvédelemhez való jogot (a Charta 7. és 8. cikke).

A Covid19-igazolványok kidolgozása adatvédelmi kihívásokat vetett fel, amelyeket a legtöbb tagállam adatvédelmi intézményei és civil szervezetei is hangsúlyoztak. Az EJEB tömeges megfigyeléssel kapcsolatos közelmúltbeli ítélezési gyakorlata és az Európai Unió Bíróságának adatmegőrzéssel kapcsolatos ítélezési gyakorlata ellenére a tagállamok továbbra is olyan jogalkotási javaslatokat terjesztettek elő, amelyek célja a megfigyelés és az adatmegőrzés megerősítése anélkül, hogy elegendő alapjogi biztosítékot tartalmaznának. Bár az egyének egészségének és biztonságának védelme legitim cél, a szakértők rámutattak arra, hogy megfelelő szükségességi és arányossági vizsgálatokat kell végezni annak biztosítása érdekében, hogy semmilyen intézkedés ne eredményezze a magánélethez és az adatvédelemhez való jog vagy más alapvető jogok megsértését.

AZ FRA 7.3. VÉLEMÉNYE

Az uniós intézményeknek és a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az egyének biztonságának előmozdítására javasolt új jogi kezdeményezések – akár vészhelyzetben, akár nem – tiszteletben tartsák az alapvető jogokat. Különösen a Covid19-világjárvány elleni küzdelem vagy a nemzeti fenyegetésekkel szembeni biztonság megerősítése érdekében elfogadott jogi intézkedések során szükséges biztosítani a megfelelő biztosítékok alkalmazását az adatvédelemhez és a magánélet védelméhez való jog védelme szempontjából. Az ilyen intézkedéseket törvényben kell előírni, és szükségesnek és arányosnak kell lenniük egy demokratikus társadalomban. Független felügyeleti mechanizmusoknak kell biztosítaniuk ezen intézkedések rendszeres ellenőrzését. Az egyéneknek lehetőséget kell biztosítani arra, hogy panaszt tegyenek az ilyen intézkedések ellen, és hatékony jogorvoslatot jussanak.

8

A GYERMEKEK JOGAI

2021-ben a 2019. évi koronavírus-járvány (Covid19) továbbra is kihívást jelentett a gyermekek jogai szempontjából. Az Európai Bizottság 2021 márciusában első alkalommal fogadta el a gyermekek jogairól szóló uniós stratégiát, amely hat tematikus területre terjed ki, többek között a következőkre: a gyermekek társadalmi-gazdasági részvétele, egészségügy és oktatás; a gyermekek részvételének előmozdítása; valamint a gyermekek elleni erőszak elleni küzdelem. A stratégiát kiegészíti az Európai Gyermekgarancia, amely a gyermekszegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem másik fontos mérföldköve.

A menedékkérő gyermekek száma jelentősen megnőtt, miközben a határok bizonytalan helyzete komoly kihívásokat jelentett. Több tagállamban folytatódott a gyermekkorú migránsok őrizetbe vétele, többek között olyan esetekben is, amikor a személy életkora még nem került megállapításra. Az eljárási biztosítékokról szóló irányelv végrehajtása több tagállamban továbbra is nehézségekbe ütközött, miközben a nemzetközi ellenőrző szervek aggodalmukat fejezték ki a joggal összeütközésbe került gyermekek fogvatartási körülményeivel kapcsolatban.

AZ FRA 8.1. VÉLEMÉNYE

Az Európai Bizottság megfontolhatja, hogy célzott támogatást és iránymutatást nyújtson a tagállamoknak az Európai Gyermekgarancia és az EU gyermekjogi stratégiájának végrehajtásához. Ez magában foglalhatja a végrehajtással és nyomon követéssel kapcsolatos bevált gyakorlatok cseréjének megkönnyítését.

A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az Európai Gyermekgarancia és az EU gyermekjogi stratégiájának végrehajtására irányuló nemzeti cselekvési terveik elegendő forrással rendelkezzenek, és hogy a legkiszolgáltatottabb gyermekekkel foglalkozzanak, különös tekintettel a Covid19-világjárvány hatásaira.

Az Európai Bizottságnak és a tagállamoknak továbbra is értékelniük kell a világjárványnak a gyermekek mentális egészségére gyakorolt hatását, és intézkedéseket kell hozniuk a további negatív következmények megelőzésére.

A Covid19-világjárvány továbbra is érintette a gyermekek számos olyan jogát, amelyeket az EU Alapjogi Chartája (Charta) véd, például az oktatáshoz való jogot (14. cikk) és a jólétükhöz szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogot (24. cikk). Az Eurostat legfrissebb statisztikái szerint a szegénység és a társadalmi kirekesztés kockázatának kitett gyermekek aránya az EU-27-ben a 2019-es 22,2%-ról 2020-ra 24,2%-ra nőtt.

2021-ben az Európai Tanács elfogadta az Európai Gyermekgaranciát, amely a gyermekszegénység megelőzését és leküzdését, valamint az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítását szolgálja minden gyermek számára, beleértve a kiszolgáltatott csoportokhoz tartozó gyermekeket. Számos érdekelt fél és civil szervezet üdvözölte a Garanciát. Ezt a tagállamoknak 2022-ben nemzeti cselekvési tervvé kell alakítaniuk.

Az Európai Bizottság elfogadta a gyermekek jogairól szóló első uniós stratégiát. Számos intézkedést határoz meg azokon a területeken, amelyeket a Covid19-világjárvány is érintett.

A tagállamok 2021-ben is folytatták a pénzügyi támogatás, valamint a szociális védelem és a különleges oktatási intézkedések biztosítását a Covid19-világjárvány negatív következményeinek csökkentése érdekében. A világjárványnak a gyermekek mentális egészségére gyakorolt hatása aggodalomra adott okot, bár ennek mértéke még nem teljesen ismert.

2021-ben a menedékjogot kérelmező gyermekek és kísérő nélküli gyermekek száma jelentősen emelkedett, a 2020-as kevesebb mint 130 000-ről 2021-ben közel 167 000-re. A migráns gyermekeket az ENSZ gyermekjogi egyezménye, az emberi jogok európai egyezménye, a Charta és az uniós jogszabályok, például a befogadási feltételekről szóló irányelv alapján védelem illeti meg. A migráns gyermekek azonban gyakran riasztó körülményeket tapasztaltak egyes tagállamokban és az EU határain.

A családjukkal együtt utazó gyermekeket és a kísérő nélküli gyermekeket is érintette a visszatoloncolás és az erőszak alkalmazása legalább hét uniós tagállamban. Az ENSZ-szervezetek, a civil társadalom és az Európa Tanács határozottan elítélte ezt a helyzetet.

A családjukkal együtt érkező gyermekek és a kísérő nélküli gyermekek fogva tartása több tagállamban folytatódik, többek között az életkori felmérések során. Az uniós jog szerint a gyermekek őrizetbe vételét csak kivételes, végső esetben alkalmazható intézkedésként szabad alkalmazni. A gyermekek jogairól szóló, 2021 márciusában elfogadott uniós stratégia számos intézkedést javasol, többek között a migráns gyermekek fogva tartása alternatíváinak kidolgozását.

AZ FRA 8.2. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a családjukkal együtt utazó gyermekek, valamint a kísérő nélküli gyermekek számára megfelelő befogadási feltételeket nyújtsanak. Az Európai Bizottságnak támogatnia kell a tagállamokat a fogva tartás alternatíváinak kidolgozásában, a gyermekek jogairól szóló uniós stratégiában meghatározott intézkedések elemeként.

AZ FRA 8.3. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak az eljárási biztosítékokról szóló uniós irányelv, valamint más nemzetközi és nemzeti jogszabályok végrehajtására irányuló erőfeszítéseik során meg kell fontolniuk, hogy a gyanúsított vagy vádlott gyermekek esetében a fogva tartás alternatíváit alkalmazzák. A szabadságuktól megfosztott gyermekekkel szembeni nem megfelelő körülményekkel vagy bánásmóddal kapcsolatos állítások teljeskörűen kivizsgálandók és orvosolandók. A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a büntető igazságszolgáltatási rendszerben gyermekekkel foglalkozó szakemberek részt vegyenek a törvénnyel kapcsolatba kerülő gyermekek és a szabadságuktól megfosztott gyermekek jogairól szóló képzésen.

A Charta 48. cikke fontos garanciákat nyújt az ártatlanság védelmére és a védelemhez való jogra vonatkozóan. A Charta 24. cikke előírja, hogy elsődlegesen a gyermek mindenek felett álló érdekét kell figyelembe venni.

A büntetőeljárásban gyanúsítottként vagy vádlottként megjelenő gyermekekre vonatkozó eljárási biztosítékokról szóló irányelv (2016/800/EU) számos korlátozást állapít meg a törvénnyel összeütközésbe kerülő gyermek szabadságelvonására vonatkozóan, és meghatározza a bánásmódjuk minimumfeltételeit, például az egészségügyi ellátáshoz, a testi és szellemi fejlődéshez, az oktatáshoz és a rendszeres testmozgáshoz való hozzáféréshez, valamint a családi élethez való jogukat. A Charta tiltja a kínzás, az embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés minden formáját (4. cikk). Több nemzetközi ellenőrző szerv azonban 2021-ben rámutatott arra, hogy egyes tagállamokban nem megfelelő bánásmódban részesülnek a szabadságuktól megfosztott gyermekek.

Az eljárási biztosítékokról szóló irányelv nemzeti jogba való átültetését célzó, 2019 júniusában esedékes jogi reformok 2021-ben folytatódtak. A 2019-ben hét tagállam ellen indított jogsértési eljárások nyitva maradtak. Több tagállam 2021-ben megkezdte büntetőjogi törvényeinek módosítását, nagy hangsúlyt fektetve a fogva tartás alternatíváira és a fiatalok számára szakosodott bíróságok létrehozására.

9

AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSHOZ VALÓ JOG

Ez a fejezet két átfogó témára összpontosít: az áldozatok jogai az áldozatok egyes kategóriái tekintetében, valamint az igazságszolgáltatás függetlensége. Ez utóbbi különösen fontos a jogállamiság szempontjából.

Az EU 2021-ben tovább erősítette az áldozatok jogait. Az áldozatok jogaival foglalkozó platform keretében az Európai Bizottság folytatta annak megvitatását, hogy az áldozatok jogairól szóló irányelv hogyan viszonyul az áldozatok különböző kategóriáihoz. A tagállamok új jogi és/vagy politikai intézkedéseket fogadtak el a bűncselekmények valamennyi áldozata általános jogainak megerősítése érdekében, különös tekintettel a nőkre mint a nemi alapú erőszak áldozataira.

Eközben fokozódtak a jogállamiság tiszteletben tartásával, különösen az igazságszolgáltatás függetlenségével kapcsolatos aggodalmak. Több uniós tagállamban továbbra is fennállnak hiányosságok. Hatályba lépett az uniós források elosztását feltételhez kötő mechanizmus, így a jogállamiság megsértésének szankcionálására irányuló intézkedések fokozatosan formálódnak.

Az áldozatok jogairól szóló irányelv 8. és 9. cikke minden bűncselekmény áldozatának biztosítja a megfelelő támogató szolgáltatásokhoz való jogot. Ennek megfelelően a tagállamok büntető igazságszolgáltatási rendszerei kötelesek biztosítani, hogy elegendő támogató szolgáltatás álljon rendelkezésre, amely megfelel a meghatározott teljesítménynormáknak.

Az FRA 2021-ben végzett kutatásai szerint a meglévő támogató szervezetek hálózata sok tagállamban még mindig részleges és befejezetlen, és a rendőrségnek gyakran nehézséget okoz annak felmérése, hogy mely támogató szervezetek állnak rendelkezésre és melyek a legmegfelelőbbek az egyes áldozatok számára. Ez a helyzet azt eredményezi például, hogy egyes tagállamok kiterjedt lefedettséget biztosítanak az emberkereskedelem áldozatai vagy a családon belüli vagy szexuális erőszak áldozataul esett nők számára, míg más áldozatok, például a rasszista, homofób vagy helyzeti erőszak, például vagyon elleni bűncselekmények áldozatai számára csak korlátozott áldozatsegítő szolgáltatásokat nyújtanak.

Emellett az FRA 2021-re vonatkozó kutatása szerint nagyon kevés tagállam rendelkezik az akkreditált áldozatsegítő szolgálatok nyilvántartásával. Egy ilyen nyilvántartás megkönnyítené a rendőrség és a büntető igazságügyi hatóságok számára annak eldöntését, hogy mely szolgálatok vehetők igénybe az áldozatok bizonyos előírásoknak megfelelő támogatására.

AZ FRA 9.1. VÉLEMÉNYE

Az áldozatok jogairól szóló irányelvvel összhangban az uniós tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a bűncselekmények valamennyi áldozata a bűncselekmény típusától függetlenül hozzáférjen egy támogató szolgáltatásokat nyújtó szervezethez. Az áldozatsegítő szolgáltatások nyújtását minőségi előírásoknak kell megalapozniuk, például egy olyan tanúsítási vagy akkreditációs folyamat keretében, amely biztosítja, hogy a nyújtott támogató szolgáltatások megfelelnek a meghatározott teljesítménynormáknak.

AZ FRA 9.2. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak az Isztambuli Egyezményrel összhangban szilárd jogalapot kell teremteniük az áldozat beleegyezése vagy kérelme nélkül a rendőrség által kiadott azonnali távoltartási végzések kibocsátásához. A tagállamoknak továbbá biztosítaniuk kell, hogy az ilyen távoltartási végzéseket a bűnüldöző hatóságok minden megfelelő esetben ténylegesen kiadják, hogy szigorúan ellenőrizzék, hogy az elkövető betartja-e ezeket a végzéseket, és hogy a szabályok be nem tartását határozottan szankcionálják.

Az Isztambuli Egyezmény 50. és 52. cikkével összhangban az egyezményt ratifikáló tagállamok kötelesek biztosítani, hogy a rendőrség képes és hajlandó azonnali és megbízható védelmet nyújtani az áldozatoknak azáltal, hogy sürgősségi távoltartási végzést ad ki. Az FRA 2021-ben készített adatai szerint azonban egyes tagállamok jogrendszerében még mindig nincs sürgősségi távoltartási végzés, míg más tagállamokban a rendőrség vonakodik alkalmazni ezt. Máshol rendkívüli végzéseket adnak ki, de keveset tesznek annak érdekében, hogy az erőszakos bűncselekmények elkövetői megbízhatóan betartsák azokat.

AZ FRA 9.3. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy igazságszolgáltatásuk független és pártatlan maradjon annak érdekében, hogy az uniós joggal kapcsolatos ügyekben a jogállamisággal és az alapvető jogokkal, többek között a Charta 47. cikkével összhangban hozzanak döntést. Az uniós tagállamoknak különösen arról kell gondoskodniuk, hogy a bírákat és ügyészeket ne fenyegetse fegyelmi eljárás az igazságszolgáltatási feladataik ellátásának módja miatt.

A független igazságszolgáltatás a jogállamiság és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés sarokköve (az Európai Unióról szóló szerződés 19. cikke, az Európai Unió működéséről szóló szerződés 67. cikkének (4) bekezdése és az EU Alapjogi Chartájának 47. cikke). Nemcsak külső szereplők, például a kormány vagy a média, hanem a merev igazságügyi apparátus belső mechanizmusai is veszélyeztethetik ezt a függetlenséget, amikor nyomást gyakorolnak az ügyészekre vagy a bírákra, amint arra az EUB 2021-es ítéletei a lengyelországi és magyarországi bíróságokat érintő ügyekben emlékeztetnek.

Ez a veszély különösen a fegyelmi intézkedésekkel kapcsolatos. Ha ilyen intézkedéseket egyáltalán alkalmaznak bírakkal és ügyészekkel szemben, szigorúan ügyelni kell arra, hogy azok ne akadályozzák a bírói funkciók gyakorlását.

10

FEJLEMÉNYEK A FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ SZEMÉLYEK JOGAIRÓL SZÓLÓ EGYZMÉNY VÉGREHAJTÁSÁBAN

Az Európai Bizottság elindította a 2021–2030-as időszakra szóló új uniós fogyatékosügyei stratégiát. Hivatalosan elfogadásra került a közös rendelkezésekről szóló rendelet, amely szigorú kritériumokat vezet be annak biztosítására, hogy az uniós finanszírozás megfeleljen a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezménynek (CRPD). Megerősítették a fogyatékkal élő személyek vasúti személyszállítási jogait. Az Európai Parlament jelentése a fogyatékkal élő személyek jogaival kapcsolatos petíciókból levont tanulságokról rávilágított az Unió és a tagállamok által egyaránt javítandó területekre.

A 2019. évi koronavírus-járvány (Covid19) a fogyatékkal élő személyek körében magasabb halálozási és megbetegedési arányt eredményezett. A rossz bánásmódról szóló jelentések egyre több figyelmet fordítottak az intézményi elhelyezés sürgős megszüntetésére. A Szociális Jogok Európai Bizottságának a fogyatékkal élő gyermekek szegregált oktatásáról szóló határozata kiemelte a teljesen inkluzív oktatás szükségességét az általános és középfokú oktatásban.

A tagállamok megtették a következő lépéseket az új európai akadálymentesítési irányelv végrehajtása felé. A CRPD végrehajtása a jelenlegi uniós irányelvek hatályán kívül továbbra is egyenletlen. Ma már minden tagállam rendelkezik nemzeti CRPD-megfigyelő szervvel.

A CRPD 19. cikke és az EU 2021–2030-as fogyatékosügyei stratégiája megköveteli a fogyatékossgal élők intézményen kívül elhelyezését. A fogyatékosügyei stratégia bevezetése növelni fogja annak szükségességét, hogy az EU-ban befejeződjön az intézmények leépítésének folyamata. Ezt a folyamatot a Bizottság által a tagállamok számára kiadott, a független életvitel és a közösségbe való beilleszkedés javítására vonatkozó iránymutatás fogja támogatni, amelyet a tervek szerint 2023-ban tesznek közzé.

AZ FRA 10.1. VÉLEMÉNYE

Az EU-nak és tagállamainak sürgősen fel kell gyorsítaniuk az intézmények felszámolására irányuló erőfeszítéseiket, többek között az uniós források megfelelő felhasználása és ellenőrzése révén, hogy a fogyatékkal élő személyek önállóan élhessenek, és beilleszkedhessenek a közösségbe. Ez különösen fontos a fogyatékkal élő személyek jogai további megsértésének megelőzése érdekében a jövőbeni világjárványok vagy más hasonló hatású vészhelyzetek esetén.

A 2021-ben elfogadott új közös rendelkezésekről szóló rendelet (2021/1060) nyolc uniós alap feltételeit és eljárásait határozza meg. Kifejezetten összekapcsolja a finanszírozást a CRPD betartásával. A rendelet előírja, hogy a tagállamok kötelesek intézkedéseket hozni annak biztosítására, hogy az akadálymentesítési irányelvek, jogszabályok és szabványok megfelelően tükröződjenek a programok előkészítésében és végrehajtásában. A rendelet továbbá előírja a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek bevonását a finanszírozási ciklus teljes időtartama alatt, valamint a CRPD végrehajtását és alkalmazását, mint az uniós források felhasználásának „lehetővé tevő feltételét”.

A közös rendelkezésekről szóló rendelet ezért fontos eszköz annak biztosítására, hogy az uniós forrásokat ne használják fel az intézményesített életformák megszilárdítására vagy más módon történő kiterjesztésére (például az ilyen intézmények felújításának társfinanszírozásával). Célja annak biztosítása, hogy a pénzeszközök ehelyett hozzájáruljanak az intézmények leépítésének folyamatához (például olyan új struktúrák és szolgáltatások társfinanszírozásával, amelyek lehetővé teszik a támogatott közösségi életformákat).

A Covid19-világjárvány kiemelte az intézmények felszámolásának sürgős szükségességét. A fogyatékkal élő személyek a világjárvány következtében nagyobb fizikai kockázatnak vannak kitéve. Mentális jólétüket is nagy veszély fenyegeti, különösen akkor, ha intézményi körülmények között élnek, mivel nagyobb a társas elszigetelődés kockázata.

A CRPD 33. cikkének (2) bekezdése előírja, hogy minden uniós tagállamnak független ellenőrző szervet kell létrehoznia. Mostanra valamennyi uniós tagállam és az Unió is megtette ezt, így 2021-ben teljes mértékben elérte ezt a kulcsfontosságú mérföldkövet a CRPD nyomon követése terén.

Amint arról azonban itt és az Alapjogi jelentés korábbi kiadásaiban is beszámoltunk, e szervek működése továbbra is kihívásokkal küzd, többek között a finanszírozás, a létesítmények és a humán erőforrások elégtelensége miatt. Ugyanakkor a világvárvány emlékeztetett minket arra, hogy fel kell hívni a figyelmet a fogyatékkal élő személyek jogaira, ami az ilyen szervek alapvető feladata. Végezetül, az új közös rendelkezésekről szóló rendelet által a nemzeti szervek számára előirányzott szerep, beleértve az uniós alapok különböző szakaszai CRPD-nek való megfelelésének ellenőrzését, további forrásokat igényel e szervek számára.

AZ FRA 10.2. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak gondoskodniuk kell arról, hogy elegendő emberi és pénzügyi erőforrást biztosítsanak az általuk a 33. cikk (2) bekezdése szerinti ellenőrző szervezetek számára. Szoros partnerségre kell törekedniük ezekkel a szervezetekkel a vonatkozó irányelvek és uniós alapok megtervezése, nyomon követése és végrehajtása során. Biztosítaniuk kell továbbá, hogy ezek a szervek teljes mértékben rendelkezzenek a feladataik hatékony és eredményes ellátásához szükséges forrásokkal, különösen az uniós szakpolitikai és finanszírozási ciklusokban.

AZ FRA 10.3. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak fel kell gyorsítaniuk a web-akadálymentesítési irányelv és az európai akadálymentesítési irányelv végrehajtását, és törekedniük kell a hozzáférhetőség biztosítására az uniós jogszabályok által még nem harmonizált területeken, hogy a fogyatékossgal élő személyek teljes mértékben részt vehessenek az élet minden területén, és másokkal azonos feltételek mellett hozzáférhessenek a nyilvánosság számára nyitott vagy nyújtott létesítményekhez és szolgáltatásokhoz.

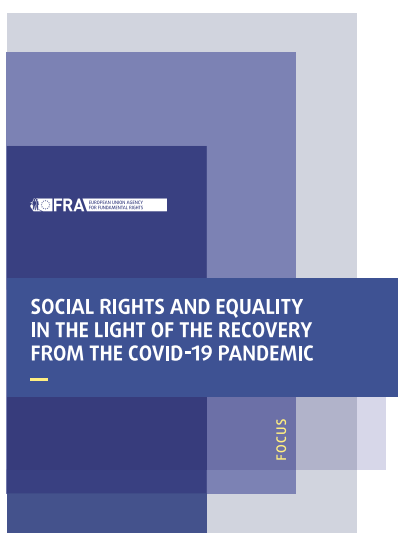
A CRPD 9. cikke előírja, hogy az egyezményben részes államoknak biztosítaniuk kell, hogy a fogyatékossgal élő személyek másokkal azonos alapon hozzáférjenek a fizikai környezethez, a közlekedéshez, az információhoz és a kommunikációhoz, beleértve az információs és kommunikációs technológiákat és rendszereket, valamint a nyilvánosság számára nyitott vagy biztosított egyéb létesítményekhez és szolgáltatásokhoz, mind városi, mind vidéki területeken.

A világjárvány feltárta a fogyatékossgal élő személyek tájékoztatásának hiányosságait. A web-akadálymentesítési irányelv elfogadása ellenére számos nyilvános weboldal még mindig fejlesztésre szorul, míg az európai akadálymentesítési irányelv végrehajtása továbbra is kezdeti stádiumban van. A hozzáférhetőséggel kapcsolatos kihívások változatlanul fennállnak olyan területeken, mint a választási helyszínek, a bíróságok és a közlekedés.

A 2021-es év az alapvető jogok védelme terén egyaránt hozott előrelépést és visszaesést. Az FRA 2022-es *Alapjogi jelentése* áttekinti az EU-ban 2021 januárja és decembere között zajlott főbb fejleményeket, és ismerteti az FRA ezzel kapcsolatos véleményeit. Kitér az eredményekre és a még aggályos kérdésekre is, egyúttal betekintést nyújt az Unió területén folyó alapjogi vitákat alakító fő kérdésekbe.

Az idei év középpontjában a szociális jogok és az egyenlőség állnak a Covid19-világjárványból való kilábalás fényében. A további fejezetek az EU Alapjogi Chartáját; az egyenlőséget és a megkülönböztetésmentességet; a rasszizmust, az idegengyűlöletet és a kapcsolódó intoleranciát; a roma integrációt; a menekültügyet és a migrációt; az információs társadalmat, a magánélet és az adatok védelmét; a gyermekek jogait; az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést; valamint a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtásának fejleményeit tárgyalják.

FRA – ALAPVETŐ JOGAID ELŐMOZDÍTÁSA ÉS VÉDELME AZ EU EGÉSZ TERÜLETÉN —

Az FRA 2022. évi *Alapjogi jelentését* teljes terjedelmében – lásd:

<https://fra.europa.eu/en/publication/2022/fundamental-rights-report-2022>

Lásd még az FRA kapcsolódó kiadványait:

- FRA (2022), *Alapjogi jelentés 2022 – FRA vélemények*, Luxembourg, Kiadóhivatal, <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/fundamental-rights-report-2022-fra-opinions> (elérhető az EU mind a 24 hivatalos nyelvén).
- FRA (2022), *Szociális jogok és egyenlőség a Covid19-világjárványból való kilábalás fényében*, Luxembourg, Kiadóhivatal, <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/social-rights-equality-recovery-covid-19> (elérhető angol és francia nyelven).

Az FRA-nak az Európai Unióban az alapvető jogokkal kapcsolatos kihívásokról és eredményekről szóló korábbi éves jelentései elérhetők az FRA [honlapján](#) (angolul, franciául és németül).

TOVÁBBI INFORMÁCIÓ

FRA – AZ EURÓPAI UNIÓ ALAPJOGI ÜGYNÖKSÉGE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Bécs – Ausztria

T +43 158030-0 – F +43 158030-699

fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

twitter.com/EURightsAgency

Az Európai Unió
Kiadóhivatala